

HAYAL EKONOMİSİ

2015 yılında güzel bir şey oldu. Fındık ihracatımız Cumhuriyetin kuruluşundan bu yana ilk defa 3 milyar dolara yakın bir miktarı buldu ve rekor kırdı. 2016 ve 2017 yıllarında aynı başarıyı yakalayamadık belki ama böyle bir rekorun kırılmış olması geleceğe dair umut veriyor. Sizi bilmem ama benim aklıma fındık denilince hep Güneydoğudan getirilen mevsimlik işçiler ve fındık bahçeleri gelir. Zor şartlar altında çalışan işçiler, onların çocukları, kalabalık insanlar, sabah akşam çalışıyorlar... Ve sonunda Cumhuriyetimizin kuruluşundan yıllar sonra fındık ihracatımız rekor kırıyor. Acaba bu kazanç işçilere de yansıdı mı diye düşünmeden edemiyorum.

Aklımdan bunlar geçerken Selçuk Şirin diye birinin "İtiraz et, Hayal Kur, İlerle" başlıklı güzel bir videosuna rastladım. Tam da bu konudan bahsediyordu. Selçuk Şirin'in araştırmaları ihraç ettiğimiz fındığın dörtte birinin İtalya'da 500 çalışanı olan özel bir firmaya gittiğini ve bu firmanın da üzerine etiket yapıştırdığı fındığımızı yaklaşık 10 milyar dolara sattığını gösteriyor. Yani biz ihracatta rekor kırdık diye çok seviniyorken birileri kolay yoldan bizim emeğimizle milyar dolarları götürdü.

İzlediğim video çok güzel veriler içeriyordu. Mesela videoda kişi başına düşen yıllık gelirin 3bin dolarlardan 10bin dolara ulaşmasının nispeten kolay olduğu söyleniyor. Bu aralığa "orta gelir tuzağı" deniliyor. Bunun için daha çok hammadde ihracatı veya inşaat gibi işler yeterli. Ancak 10 bin dolarlar ile 20bin dolarlar arasında bir gelire ulaşmak, işte asıl önemli olan bu. Çünkü bunu yapabilmek için, inşaat sektöründen, hammadde ihracatından daha fazlasını yapmalı, yaptığınız işlere katma değer katmalısınız.

İtalya örneğinde bizim anlayamadığımız nokta da burası. Peki nedir katma değer? Facebook gibi Whatsapp gibi tüm dünyada yankılanacak bir şeyler üretip, üretimi için harcanan enerjiye, hammaddeye kısaca maliyete oranla satışından yüksek kar elde edebilmektir.

Mesela 2009 yılında İsveç'te yedi kişilik bir ekibin düşük bir bütçeyle kurduğu Mojang isminde bir şirket bilgisayar ve konsol oyunları üretmeye başlar. Ürettiği bu oyunlardan bir tanesinin ismi Minecraft'tır. Oldukça basit görünen bu oyunu 2014 yılında Microsoft şirketi 2.5 milyar dolara satın alır. Ortada hammadde yok, büyük iş gücü yok ve fazla sayıda çalışan yok ama güzel bir gelir var.

Aslında tüm bunların bağlandığı tek yer: "Hayal gücü." Ülkelerin gelişimlerinde hammaddenin getirdiği yere kadar hayal gücüne ihtiyaçları olmayabiliyor. Ama o sonraki kısma geçmek, gelirlerini artırmak istiyorlarsa artık hayal gücüne ihtiyaç duyuyorlar.

Ünlü bilim adamı John Dewey'in sevdiğim sözü şöyle der: "Bilimdeki her büyük ilerleme hayal gücünün yeni bir cüretinden doğmuştur." Peki, bizler nelerin hayalini kuruyoruz? Mesela siz, tam da şu anda bir hayal kursanız, nelerin sahibi olmak isterdiniz? İzlediğim videoda Selçuk Şirin kurduğumuz hayallerin sadece ev sahibi olmakla ve iş sahibi olmakla ilgili olduğunu; iş olarak da en çok öğretmenlik, doktorluk ya da polislik hayali kurduğumuzu söylüyor. Bunların ötesinde başka hayaller kurmadığımızdan yakınıyor.

O zaman artık daha büyük hayaller kurmak vaktidir. O zaman artık hayal ekonomisine geçme vaktidir. Hadi hemen şimdi yaslanın arkanıza ve şimdiye kadar hiç kurmadığınız kadar büyük hayaller kurun.